

odhodlaní nie len nám uložené povinnosti statočne konať, ale – to, čo nám je možné, - dobrovoľne vykonať.

V Brezne n. Hr. 10. novembra 1938.

M. R.

MUDr. Dezider Einzig v. r.
predseda žid. náb. obce.

SNA, Fond Krajinský úrad – Prezídium, kartón 309, 69987/1938.

Dokument 141

Hlásenie Okresného úradu v Čadci Prezidiu krajinského úradu (nedatované) o negatívnych dôsledkov vypovedania Židov z okresu do ich domovských obcí.

Okresný úrad v Čadci

Číslo: 1419/38 prez.

Predmet: Vyriešenie židovského problému
Na Slovensku, - postup.

Príloha: 1.

Súrne⁸²

Prezidiu Krajinského úradu v Bratislave.

Tunajší úrad prevádzajúc bod 2./ dodatkového telefonogramu v predmetnej záležitosti intimovaného cez okresný úrad v Žiline dňa 4. novembra 1938 Policajným riaditeľstvom v Bratislave, ktorý znie „Židia ktorí nemajú domovské právo v obci, kde sa zdržujú, nech sú urýchlene vypovedaní do ich domovských obcí.“ – naráža na nasledovné prekážky:

V obci Čadca, je pre celý okres, keďže aj tun. úrad je bez veterinára, jediný zverolekár-žid, ktorý patrí na Moravu.

Ďalej je tu jediný odborný zubný lekár – žid, ktorí patrí do Ružomberku.

Zbývajúci praktickí lekári sú št. obvodní lekári Dr. Plitzer a Dr. Reich – oba židia, prvý patrí do Turzovky, ten druhý do Čadce.

V obci Osčadnici je píla, ktorej vedúci prokurista Weicherz patrí na Moravu, správca Rosne do Kunerádu, podnik v normálnom chodu zamestnáva do 400 robotníkov, vykázaním uvedených ostane podnik stáť bez provozu a tun. úradu ostane na starosti stráženie podniku a uvedený počet nezamestnaných.

Podobný prípad je v obci Makove, kde je píla Huga Frankla. Dotyčný prislúcha do Divinej okr. Žilina, v podniku zamestnáva až 40 ľudí.

⁸² Toto slovo je dopísané ručne.

Ďalej hotel, kde sa stravujú úradníci a dôstojníci, ktorí tam aj bývajú vlastní A. Mittelman, ktorý prislúcha do Makova⁸³, jeho odchodom ostane asi 8 ľudí personálu bez zamestnania, uvedení bez bytov a stravy, podobne cestujúci.

Veľkoobchod, ktorý dodáva články obchodníkom v okrese je výlučne v židovských rukách. Vyhostením tiež dokým túto činnosť neprevedú na kresťanských podnikateľov /:živnostníkov:/ ostala by široká verejnosť bez zásobovania potravinami atď.

Podobné ťažkosti nastávajú aj v prípadoch niektorých židov, ktorí pripadnú do obsadeného územia ačkoľvek v týchto prípadoch väčšina už bola donútená, aby sa tam vysťahovala, ide o osobu ku príkladu jediného zubného technika v okrese M. Weisza, ktorý prislúcha do Užhorodu a mal by tedy právo optovať.

Podobných prípadov je viac.

Na druhej strane malé obce ako je ku príkladu Vysoká nad Kysucou, dostanú prevedením tejto akcie 30 až 40 židov⁸⁴, ktorí sú po Žiline, Trenčíne to jest v mestách, kde sa síce už od prevratu zdržujú, majú majetky aj zamestnanie, živnosť, prax lekársku či druhú, čo v tej obci provozovať môcť nebudú a obec ináč by ani židovský problém nemala.

Tunajší úrad dal síce do výmeru, že výkon odkladného účinku nemá. Isté je však, že bez odvolania sa ani jedná vec neobíde, tak isto, že v danej krátkej lehote 3 dní sa presťahovanie nebude môcť uskutočniť. Budú preto asi podané aj žiadosti o odklad výkonu, v ktorých prípadoch bude musieť byť vyhovené, lebo záruku za majetky, nerušený chod živnosti či podnikov atď., obec ani bezpečnostné orgány na seba vziať nebudú môcť.

Tu práve bolo by prospešné previesť obecne a jednotne celú akciu tak, aby nemôžeme-li sa židov úplne zbaviť bola aspoň celá vec vybavená tak, že by sa vyriešil ich pomer k druhému obyvateľstvu a ináč, aby aj jemu bola daná možnosť akej takej existencie, aby nepripadli na obťaž verejnosti či obcí atď.

Toto dalo by sa dosiahnuť tým, že by pri vybavovaní žiadosti o odklad t. j. zrušenie výmeru o tom, že sa odkladný účinok odvolania nepriznáva – vybavovali v dohode s miestnym či okresným Národným výborom, ktorý by posúdil či je ten ktorý žiadateľ hodný, aby jeho žiadosti bolo vyhovené. Výbor napred by vybavil vec so žiadateľom tak, že by dotýčny obci pobytu prispel dobrovoľne určitým obnosom a živnosť či podnik upravil tak, aby bol vedený /zamestnávaním či spoluúčasťou atď./ v duchu slovenskom to jest tak, že by všetky dôvody pre a proti zhodnotil a dľa výsledku podal potrebný návrh.

⁸³ Rukou je nad týmto slovom dopísané okres Čadca.

⁸⁴ Táto poznámka sa týka nútených presunov Židov do ich domovských obcí. Pozri dok. 111.

V tom smysle, keď sa bude všeobecne vec vybavovať dosiahne istého prenikavého a skoro dobrovoľného úspechu, lebo už dnes sa ukazuje, že touto cestou obce získaly by k odbremeneniu sa z dlžôb určitý väčší prínos a ináč vec v štádiu v ktorom bola by aj riešená z dostatočným ohľadom na celkové záujmy.

Tamajšie stanovisko prípadne schválenie návrhovaného postupu, alebo tamajšie úpravy, vzhľadom na súnosť ráčte, láskavé sdeliť v dobe čo najkratšej.-

Okresný náčelník
(nečitateľný podpis)⁸⁵

SNA, fond Krajinský úrad - Prezídium, kartón 309, 77611/1938.

Dokument 142

Úradný záznam zo 7. 11. 1938 v ktorom sa okresný náčelník z Čadce pýta, čo so Židmi, ktorých poľská strana nechce prijať na svoje územie a kto zaplatí cestovné výdavky za deportovaných, keďže ich zaplatil samotný okresný náčelník. Telefonická odpoveď Krajinského úradu z toho istého dňa – deportovaných Židov – cudzincov treba dostať na poľské územie a cestovné výdavky s deportáciami okresnému náčelníkovi preplatiť Krajinský úrad.

Úradný záznam.

Okresný úrad v Čadci (okresný náčelník) hlási dňa 7. novembra 1938 o 15. 15 hod. toto:

1./ Židia ktorí boli postrkovaní na poľské hranice z ilavského a púchovského okresu do okresu čadčianskeho, sa teraz nachádzajú v obci Skalité a nepodarilo sa ich dosiaľ dopraviť za hranice. Nakoľko ich poľské stráže už štyrikrát vrátili späť sú premrznutí a nemajú z čoho žiť.

Žiadam úctive o láskavý urýchlený pokyn ako mám s nimi naložiť.

2./ Ďalej žiadam o láskave sdelenie kto bude hradiť trovy za hromadnú dopravu židov z čadčianskeho okresu na maďarské hranice /do okresu levického/ v čiastke Kč 600,- ktoré som zaplatil dopravcovi z mojich vlastných prostriedkov.

⁸⁵ Pod textom je prezentát Prezídia krajinského úradu s dátumom 8. 11. 1938 a číslom 70266. Dokument je nedatovaný, podľa nasledujúceho dokumentu je jasné, že bol odoslaný na Prezídium krajinského úradu 5. 11. 1938.